

Порівняльна психологія. Зоопсихологія (1 курс, денна та заочна ФН)
Викладач: Фролова Є.В.

Завдання: Самостійне опрацювання теоретичного матеріалу за **Темами 4, 5, 6**, що розміщені у електронному курсі «Порівняльна психологія. Зоопсихологія» за посиланням <http://dist.karazin.ua/>.

**Контрольні питання
до Теми 4. «Елементарне мислення тварин»**

1. Які існують точки зору на існування мислення у тварин?
2. Охарактеризуйте історичні витоки напряму вивчення мислення у тварин.
3. У чому полягає здібність тварин до узагальнення та абстрагування?
4. У чому полягає здібність тварин до символізації?
5. Які основні відмінності інтелектуальної діяльності тварин порівняно з людиною?
6. Чи є здатність до використання тваринами знарядь праці показником наявності мислення?
7. Назвіть вчених, хто займався вивченням мислення тварин?
8. У чому полягає їхній внесок у формування уявлень щодо мислення тварин?

до Теми 5. «Розвиток психіки тварин в онтогенезі»

1. Порівняйте розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі з розвитком психіки дитини, що є спільного та відмінного?
2. У чому полягає основна різниця між життєвим циклом зрілонароджених дитинчат та незрілонароджених?
3. Який варіант розвитку є більш прогресивним (у зрілонароджених або у незрілонароджених) з точки зору розвитку психічних здібностей?
4. Назвіть основні сензитивні періоди для розвитку психіки у тварин.
5. Чому ігровий (ювенільний) період розвитку наявний лише у ссавців?
6. Чому імпринтінг як форма засвоєння досвіду є можливим лише у прахів та ссавців?

до Теми 6. «Поведінка тварин»

1. Чим відрізняється комунікація тварин від мови людини?
2. Чим відрізняється комунікація людини та комунікація тварин?
3. Чи є людська мова єдиною формою другої сигнальної системи?
4. Які функції виконує агресія у суспільстві? Чи буде можливим існування без агресії?
5. Охарактеризуйте переваги та шкоди, які надає агресивна поведінка?
6. Охарактеризуйте різноманіття сексуальних стратегій в тваринному світі: характеристики основних стратегій (проміскуїтет, полігінія, поліандрія, моногамія).
7. Наведіть приклади зміщеної активності в поведінці людини.
8. Наведіть приклади ритуалізації в поведінці людини.
9. Оберіть певну групу тварин (хижаки, комахи, птахи, примати, дельфіни тощо) та складіть характеристику поведінки цієї групи тварин.

Форма контролю: тестове завдання за розділом 2, що розміщено у електронному курсі за посиланням <http://dist.karazin.ua/>. Завдання відкрито до 08 травня 2020 р., виконується у електронному курсі і перевіряється у системі Moodle.

Підготовка до заліку (форму проведення заліку та дату буде уточнено додатково). Питання для підготовки:

1. Історія розвитку зоопсихології.
2. Предмет та методи досліджень у порівняльній психології
3. Проблема виникнення та еволюції психіки. Дратівливість та чуттєвість.
4. Концепція еволюції психіки Леонтьєва-Фабрі.
5. Елементарна сенсорна психіка: нижчий рівень;
6. Елементарна сенсорна психіка: вищий рівень.

7. Перцептивна психіка: нижчий рівень;
8. Перцептивна психіка: вищий рівень;
9. Перцептивна психіка: найвищий рівень.
10. Інстинктивна поведінка як основа життєдіяльності тварин.
11. Зовнішні та внутрішні чинники інстинктивної поведінки.
12. Ключові та наднормальні стимули.
13. Фільтрація стимулів. Периферична та центральна фільтрація.
14. Структура інстинктивної поведінки.
15. Уявлення про імпринтинг. Властивості імпринтингу.
16. Види та функції імпринтингу.
17. Навчання у тварин. Форми навчання
18. Неасоціативне та асоціативне навчання.
19. Когнітивні процеси.
20. Елементарне мислення.
21. Основні напрямки вивчення мислення тварин. Експериментальні моделі.
22. Здібність тварин до узагальнення та абстрагування.
23. Здібність тварин до символізації.
24. Вивчення елементів свідомості у тварин.
25. Передумови розвитку інтелекту людини.
26. Інтелектуальна діяльність тварин у порівняльному аспекті з людиною.
27. Використання тваринами знарядь праці.
28. Розвиток психіки тварин в онтогенезі.
29. Особливості пренатального та постнатального розвитку психіки тварин.
30. Психічна діяльність тварин в ювенільному періоді.
31. Загальна характеристика ігри, формування рухомої активності та комунікації в іграх.
32. Агресія: визначення, теоретичні напрямки.
33. Концепція агресії К. Лоренца.
34. Функціональний аспект агресії.
35. Види агресивної поведінки.
36. Сексуальна поведінка тварин. Стратегія статей.
37. Материнський інстинкт. Еволюції турботи про потомство.
38. Комунікація тварин. «Мова» тварин та мова людини.
39. Складна поведінка медоносною бджолою.
40. Навчання вищих мавп людській мові.

Рекомендована література

Основна література

1. Дьюсбери Д. Поведение животных: Сравнительные аспекты. – М.: «Мир», 1981. – 479 с.
2. Зорина З. А., Полетаева И. И. Зоопсихология. Элементарное мышление животных. – М., Аспект Пресс, 2002.- 320 с.
3. Корж О.П. Етологія тварин Суми : Університетська книга, 2016. — 236 с.
4. Леонтьев А. Н. Проблема развития психики. – М. Академия педагогических наук РСФСР, 1981. – 336 с.
5. Мак-Фарленд Д. Поведение животных. – М.: «Мир», 1988. – 520 с.
6. Меннинг О. Поведение животных: Вводный курс. – М. «Мир», 1982. – 360 с.
7. Москалец В.П. Зоопсихологія і порівняльна психологія К.: Центр учбової літератури, 2014 –200 с.
8. Сотская М.Н. Зоопсихология и сравнительная психология: Учебник. - М: МГУ им. М. В. Ломоносова, 2007. - 641 с.

9. Сравнительная психология и зоопсихология. Хрестоматия./сост. Г. В. Калягина. – СПб. Питер, 2003. – 180 с.
10. Туриніна О.А., Сердюк А.З. Порівняльна психологія Навчальний посібник. - Київ: МАУП, 2005. – 228 с.
11. Фабри К. Э. Основы зоопсихологии: Учебник для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальностям «Психология», «Биология», «Зоология» и «Физиология». — 3-е изд. — М.: Учебно-методический коллектор «Психология», 2001. — 464 с.
12. Хайнд Р. Поведение животных: Синтез этологии и сравнительной психологии. – М. «Мир», 1975. – 855 с.
13. Шевців М.В., Філоненко М.М. Зоопсихологія з основами етології Підручник – К: Центр учбової літератури, 2013. – 242 с.
14. Шовен Р. Поведение животных. – М. «Мир», 1972. – 487 с.

Допоміжна література

1. Баскин Л. М. Поведение копытных животных. –М. : Наука, 1976 . – 295 с.
2. Бэрон Р., Ричардсон Д. Агрессия. – СПб: Питер, 2001. — 352 с: ил.
3. Вербер Б. День муравья. – М.: Гелиос, Рипол Классик, 2006 – 512 с.
4. Гудолл Дж. Шимпанзе в природе: поведение. Пер. с англ.-М.: Мир, 1992.-670 е., ил.
5. Гудолл ван Лавик Дж. В тени человека. – М., «Мир», 1974. – 264 с.
6. Докинз Р. Эгоистичный ген. – М. : Мир, 1993. - 318 с.:ил.
7. Дольник В. Непослушное дитя биосферы. Беседы о поведении человека в компании птиц, зверей и детей. – СПб.: Издательство «Петроглиф», М.: Издательство МЦНМО, 2013. – 352 с
8. Жуков Б. Введение в поведение. История наук о том, что движет животными и как их правильно понимать М.: АСТ, 2016. — 400 с.
9. Зорина З.А., Смирнова А.А. О чем рассказали говорящие обезьяны: Способны ли высшие животные оперировать символами? Научный редактор д. биол. н. И. И. Полетаева; Предисл. А. Д. Кошелева; Послесл. Вяч. Вс. Иванова и А. Д. Кошелева. — М.: Языки славянских культур, 2006. — 424 с.
10. Киселев С.Ю. Введение в зоопсихологию Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2015. — 160 с.
11. Клив Ф. Киты и дельфины.-М.: Белфакс, 1995.-80 с.: ил.-(Мир животных).
12. Колдуэлл Д., Колдуэлл М. Мир бутылконосого дельфина / Пер. с англ. И.Шуваловой; Худож. Н.Унрод.-Л.: Гидрометеиздат, 1980.-136 с.: ил.
13. Константинов А.И., Мовчан В.Н. Звуки в жизни зверей – Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1985.– 304 с.
14. Коробейников Б. Дельфіни: Нарис /Фото авт.-К.: Веселка, 1979.-24 с.: іл.
15. Коротин С. А. Поведение и обоняние хищных зверей. – М. Издательство Московского Университета. 1979г. 224с.,ил.
16. Коротин С. А. Запахи в жизни зверей. – Л.:Знание, 1985. – 130 с.
17. Крушинский Л. В. Биологические основы рассудочной деятельности.– М., 1986. – 271 с.
18. Линден Ю. Обезьяны, человек и язык. – Пер. с англ. Е. П. Крюковой под ред. Е. Н. Панова.—М.: Мир, 1981. 272 с. с ил.
19. Лоренц К. (так называемое "зло"): Пер. с нем. — М.: Издательская группа "Прогресс", "Универс", 1994. — 272 с.
20. Лоренц К. Год серого гуся. – М.: Мир, 1984. – 190, с илл.
21. Лоренц К. Человек находит друга. – Пер. с нем. Г. Ф. Швейник. Пер. с англ. И. Г. Гурова. – М.: Мир, 1977. – 224 с.
22. Майнхардт Х. Моя жизнь среди кабанов. – М.: Лесн. пром-сть, 1983. — 128 с.
23. Моуэт Ф. Не кричи «Волки!». – М. Мир, 1998 – 168 с.

24. Панов Е. Н. Бегство от одиночества. – М. М., Лазурь, 2001. 640 с.
25. Панов Е. Н. Поведение животных и этологическая структура популяций. – М.: ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ГРУППА URSS Изд.2 , 2010. – 424 с
26. Прайор К. Не рычите на собаку! О дрессировке животных и людей. – М., Издательство: Эксмо, 2009 г – 288 с.
27. Сафина К. За гранью слов. О чем думают и что чувствуют животные СПб.: Азбука, 2018. — 282 с.
28. Слоним А. Д. Среда и поведение. – Л.: Наука. 1976.— 375 с .
29. Тинберген Н. Осы, птицы, люди. – М., М.: Мир, 1970. - 336 с. - (В мире науки и техники).
30. Уилсон Р. А. Психология эволюции. – К.: «ЯНУС», 1999. – 301 с.
31. Уилсон Р. А. Квантовая психология. Перевод с англ. под ред. Я. Невструева. — К.: «ЯНУС», 1998.—224с.
32. Уитни Л. Психология собаки. – М., Издательство: Центрполиграф, 1999 г. – 301 с.
33. Фосси Д. Гориллы в тумане. – М., 1997. М.: Армада, 1997 г. – 260 с.
34. Фриш К. Из жизни пчел. – М.: Мир, – 1980 – 210 с.
35. Ярошенко Н.Н. Зоопсихология с основами этологии: учебное пособие по самостоятельной работе студентов Донецк: ДонНУ, 2010. – 258 с.